

**БАЙГАЛЬ ОРЧИНД НӨЛӨӨЛӨХ БАЙДЛЫН ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1. Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "...Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар мэдэх эрхтэй." гэж, мөн хуулийн Арван долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Хөдөлмөрлөх, эрүүл мэндээ хамгаалах, үр хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх, байгаль орчноо хамгаалах нь иргэн бүрийн журамт үүрэг мөн." гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт 5.3-т "хүний хөгжлийг дэмжсэн, үр дүн, үр нөлөөтэй цахим засаглалыг төлөвшүүлэх зорилт"-ын хүрээнд 2021-2030 онд "Цахим хэлбэрт шилжсэнээр цаг хугацаа, орон зайнаас үл хамааран төрийн үйлчилгээ шат дамжлагагүй, шуурхай болно" гэж, мөн зорилт 6.2-т "байгалийн нөөц баялгийг нөхөн сэргээж хомсдолыг бууруулан, ашиглалтын нөөц бий болгож, байгалийн үр өгөөжийг ирээдүй хойч үедээ өвлүүлэх зорилт"-ын хүрээнд 2021-2030 онд "Байгаль орчны мэдээллийн нэгдсэн сан, кадастрыг технологийн хөгжлийг ашиглан боловсронгуй болгож баяжуулах" гэж тус тус заасан бөгөөд салбарын төрийн үйлчилгээг шуурхай чирэгдэлгүй хүргэх замаар байгаль орчныг хамгаалах тодорхой зорилтуудыг дэвшүүлсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн 30-д "Иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, эрхийнхээ хүрээнд газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар иргэний мэдэх эрхтэй холбогдсон зохицуулалтыг боловсронгуй болгох" үндэслэлээр Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах зорилтыг дэвшүүлсэн.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын Ногоон хөгжлийн сэргэлтийн 5.4-т “Эдийн засаг, аж үйлдвэржилтийн сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхдээ байгаль хамгаалах үндэсний уламжлалт ёс заншлыг хадгалж, дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн ногоон хөгжлийн жишиг загварыг тодорхойлно” гэж, Төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн 6.1-д “Төрөөс үзүүлэх үйлчилгээг цахимжуулж, төрийн хүнд суртлыг бууруулна” гэж, мөн тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх эхний үе шатны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 5.4.д-т “Хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдлыг хангах, хүн амын эрүүл, аюулгүй амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор байгаль орчны хяналт, шинжилгээ, үнэлгээг боловсронгуй болгон хэрэгжүүлэх” гэж тус тус заасан байна.

1.2. Практик үндэслэл, шаардлага

2009-2012 онд хэрэгжүүлсэн эрх зүйн шинэчлэлийн бодлогын хүрээнд байгаль орчны салбарын 33 хуулиас 18 хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах судалгааг хийж, судалгааны үр дүнд Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулан Монгол Улсын Их Хурлаас 2012 оны 5 дугаар сарын 17-ны өдөр баталсан.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаас хойш 11 жилийн хугацаанд хуулийн зарим зүйл, заалт хоорондоо зөрчилдөх, зохицуулалтын хувьд давхцах, тодорхой бус, хоёрдмол утга илэрхийлэх, төсөл хэрэгжүүлэгчид эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хүндрэл учруулах зэрэг бэрхшээл гарч байгааг асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагаас 2022 онд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу уг хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийж тогтоосон байна. Тухайлбал:

1. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 8.4.8-д байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланд төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн захиргаа, төслийн нөлөөлөлд өртөх нутгийн иргэдийн Нийтийн хурлын санал, тэмдэглэлийг тусгахаар заасан нь хоёр нэгжээс санал, тэмдэглэл авах хоёрдмол утгыг илэрхийлж байгааг тодорхой болгох шаардлагатай бөгөөд уг зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд олон талын хүндрэл тулгарч байна. Багийн иргэдийн Нийтийн Хурал нь жилдээ 1-2 удаа хуралдах тохиолдол их байх тул төсөл хэрэгжүүлэгч, үнэлгээний мэргэжлийн байгууллага иргэдийн Нийтийн Хурал хуралдахыг хүлээж цаг хугацаа, эдийн засгийн хувьд алдагдалд орж хөрөнгө оруулалтаа алдах зэрэг бэрхшээл гарч байна. Тухайлбал, авто болон төмөр зам, нефть, цацраг идэвхит ашигт малтмалын хайгуулын төсөл зэрэг олон аймаг, сум, багийн нутаг дэвсгэрийг хамарч хэрэгждэг төслийн хувьд төслийн нөлөөлөлд өртөх баг бүрээс санал авах боломжгүй байна.

2. Тухайн төслийн хүчин чадал, хамрах хүрээ, байгаль орчинд учруулах сөрөг нөлөөлөл зэргийг үл харгалзан бүх төрлийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг Үнэлгээний мэргэжлийн зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлэн шийдвэрлэхээр зохицуулсан нь эдийн засгийн болоод цаг хугацааны хувьд төсөл хэрэгжүүлэгч нарт

хүндрэл учруулж байна. Иймд төслийн хүчин чадал, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл зэргийг харгалзан үзэж, тодорхой төрлийн төслийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг үнэлгээний шинжээч шинжилгээ хийсний үндсэн дээр шийдвэрлэж байх зохицуулалтыг хуульчлах хэрэгтэй байна.

3.Байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ, стратегийн үнэлгээ, хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээтэй холбоотой зохицуулалтын хэрэгжилт хангалтгүй байна. Тухайлбал, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль 2012 онд батлагдсанаас хойш стратегийн болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ ердөө 4 удаа хийгдсэн байна. Цаашид энэхүү үнэлгээг хөгжлийн бодлого төлөвлөлттэй уялдуулан тухайн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэгт тусгах шаардлагатай байна.

4.Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий болон нарийвчилсан үнэлгээний төслийн ангиллыг хуулийн хавсралтаар хатуу тогтоосныг төсөл, хөтөлбөр, эдийн засгийн хөгжлийн чиг хандлага, салбарын онцлог, олон улсын жишигт нийцүүлэн шинэчлэхээс гадна тухайн төслийн байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөлөл, цар хүрээ, төсөл хэрэгжих газар нутгийн байршил, хүчин чадлыг харгалзан тогтоох шаардлага тулгарч байна.

5.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах, иргэд тухайн төслийн үйл ажиллагаатай холбогдуулан газрын хэвлийн баялгийн ашиглалтын нөхцөл байдал, байгаль орчинд үзүүлж байгаа нөлөөлөл, нөхөн сэргээлтийн талаарх мэдээлэл авах, танилцах шаардлага гардаг бөгөөд мэдээллийг авч чаддаггүй хүндрэлтэй асуудлыг шийдвэрлэх, төрийн албан тушаалтнаас мэдээлэл гаргаж өгөх, олон нийтэд нээлттэй байлгах асуудлыг Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжтой уялдуулан нийцүүлэх шаардлагатай байна.

6.Олон улсын жишигт нийцүүлэн Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд байгаль орчны нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээг тусгах, хамрах хүрээг тодорхой болгох, уурхайн хаалтын төлөвлөгөөг Ашигт малтмалын тухай хууль болон бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах, хугацааг илүү тодорхой болгох, олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагын стандартаас шалтгаалан нөлөөллийн үнэлгээний тайланг хүлээн авахад гардаг хүндрэлүүдийг олон улсын чиг хандлагад нийцүүлэн байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд тусгах хэрэгцээ шаардлага тулгарч байна.

7.Байгаль орчны үнэлгээний цахим системийг төрөөс баримталж буй бодлого, хөтөлбөрт нийцүүлэн нэвтрүүлэх замаар үнэлгээний оролцогч талуудын үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх, дэмжлэг үзүүлэх, цаг хугацаа хэмнэх шаардлага тулгарч байна.

8.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээтэй холбоотой хүсэлтийг нутгийн өөрөө удирдах байгууллага хүлээн авч, иргэний мэдэх эрхийг хангах үүргийг биелүүлж байх эрх зүйн зохицуулалтыг хийх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.5.1-д заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах, хүний үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчны тэнцвэрт байдал алдагдахаас сэргийлэх, байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатайгаар байгалийн нөөц ашиглах үйл ажиллагааг зохицуулах үйл ажиллагаанд байгаль орчин, нийгмийн нөлөөллийн үнэлгээг олон улсын шаардлагад нийцүүлж, үнэлгээ хийх үе шатанд төрийн оролцоог бууруулах, төвлөрлийг сааруулах, холбогдох хууль тогтоомж, хөгжлийн бодлоготой уялдуулах зорилгоор хуулийн төсөлд дээр дурдсан практик шаардлагад үндэслэн дараах асуудлыг тусгана. Үүнд:

-Байгаль орчны стратегийн үнэлгээг Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулан тухайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад үүрэг болгон хэрэгжүүлэх өөрчлөлт;

-Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах замаар иргэний мэдэх эрхийг хангах төрийн үүргийг тусгах;

-Байгаль орчны үнэлгээний цахим шилжилт болон мэдээллийн сангийн бүрдүүлэлтийг Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуультай нийцүүлэн бүрдүүлэх зохицуулалт;

-Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт гаргуулахад сум, дүүргийн Засаг даргын санал өгөх хугацаа, шаардах бичиг баримтын төрлийг тодорхой тусгах;

-Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг тухайн төслийн хүчин чадал, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн цар хүрээнээс хамааран ялгамжтай хугацаа, хуулиар тогтоосон шаардлагад нийцэж байгаа эсэхийг харгалзан батлах зохицуулалт;

-Байгаль орчны үнэлгээний шинжээчид тавих шаардлага, шалгуур, үүрэг, хариуцлагыг тодорхой болгож тусгах;

-Тухайн төслийн ангиллыг Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулиар бус, уг хуулийн хүрээнд Засгийн газрын тогтоолоор баталж, хэрэгжүүлэх, тодорхой төрлийн төслийн нарийвчилсан үнэлгээний тайланг батлагдсан ангиллын дагуу үнэлгээний шинжээч шинжилгээ хийсний үндсэн дээр шийдвэрлэж байх өөрчлөлт;

-Хуримтлагдах нөлөөллийг мэргэжлийн байгууллагаас байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ, түүний нэмэлт тодотгол болон тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгаж үр дүнг тооцож байх зохицуулалт;

-Мөн хуульд заасан зарим бичиг баримтын бүрдлийн ангилал ойлгомжгүй, давхцсан байдлыг арилгаж, үүрэг хариуцлагын зохицуулалтыг тодорхой тусгана.

-Төрийн зарим байгууллага төсөл хэрэгжүүлэгч бүрээс байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ шаарддаг асуудлыг хязгаарлах зохицуулалтыг тус тус тусгана.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авах арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байсан хүндрэл бэрхшээл арилж, нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн ямарваа нэгэн сөрөг үр дагавар гарахгүй бөгөөд дараах эерэг үр дагавар гарна гэж үзэж байна. Үүнд:

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн хэрэгжилт сайжирч, төсөл хэрэгжүүлэгч, хөрөнгө оруулагч нарт учирч байсан цаг хугацаа алдах, бичиг баримтын бүрдэл хангах, хүлээх, төрийн байгууллага хооронд явах асуудал цэгцэрч, олон улсын жишгийг даган зөвхөн танилцуулга, нөлөөлөлд өртсөн иргэдэд танилцуулж гарын үсэг зуруулан баталгаажуулсан тайланг нарийвчилсан үнэлгээнд тусгадаг болсноор иргэдийн Нийтийн Хурал хуралдахгүй удах, түүний улмаас төслийн хугацаа хойшлох, санхүүгийн алдагдал хүлээх зэрэг асуудлыг цогцоор нь шийдэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Байгаль орчны үнэлгээний мэргэжлийн байгууллагын үйл ажиллагаанд учирч байсан Засаг даргын санал авах, төсөл хэрэгжих багаас зөвшөөрөл авах хэлбэрээр хурал зохион байгуулахаар олон дахин явж хугацаа алдах зэрэг асуудал нэг мөр шийдвэрлэгдэнэ.

Асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага байгаль орчны үнэлгээтэй холбоотой төрийн үйлчилгээг шуурхай чирэгдэлгүй хүргэх, цахим хэлбэрээр ажиллах, мэргэшсэн мэргэжилтэн нарыг ажиллуулах, төвлөрлийг сааруулах, оролцогч талуудын ажлын уялдаа холбоо сайжрах нөхцөл бүрдэнэ.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан газрын хэвлийн баялгийг ашигласнаар байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийн талаар иргэдийн мэдэх эрхийг байгаль орчны үнэлгээ хийх шатанд хангах замаар ил тод мэдээллээр хангагдах эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, уг хуулийг

хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хууль тогтоомжтой нийцэх бөгөөд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй болно.

--- оОо ----